

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ВИТРАТИ НА ЯКІСТЬ: НЕОБХІДНІСТЬ ТА ПЕРЕПОНИ

В сучасних умовах ринкової економіки твердження: «висока якість продукції забезпечує конкурентоздатність будь-якого господарюючого суб'єкта» не піддається жодним сумнівам та не потребує доведення. Тобто, по суті, є аксіомою для ведення бізнесу в умовах жорсткої конкуренції. Проте, необхідно розуміти, що будь-яка якість продукту має свою ціну як для виробника, так і для безпосереднього споживача, яка визначається шляхом ведення на підприємстві чіткого обліку та аналізу витрат, пов'язаних із забезпеченням та покращення якості продукції та послуг.

Вперше тема витрат на якість з'явилася в 1959 році в американському військовому стандарті MIL-Q-9858 «Вимога до програм якості», де в розділі «Управління програмами якості» містився чіткий пункт 3.6. «Витрати, пов'язані з якістю». Згідно з цим пунктом: «підрядник повинен вести та використовувати дані про витрати на якість як елемент управління програмою якості...»[1].

Потім витрати на якість фігурували в національних стандартах США, Великобританії, Німеччині, де описувався процес їх підрахунку. З врахуванням вище наведених стандартів був створений міжнародний стандарт ISO 9004 (стандарт – загальне керівництво) [2]. Проте, в стандартах ISO 9001-9003 (стандарти – вимоги), на відповідність яким здійснюється сертифікація систем управління якістю (СУЯ), питання формування витрат на якість не відображені. Тобто, формування витрат на якість є не обов'язковим та може здійснюватись на розсуд керівництва підприємства. Такий стан справ значно ускладнює процес налагодження на підприємствах ефективних СУЯ та отримання достовірної інформації щодо витрат, пов'язаних з якістю продукції.

На сьогоднішній день не існує єдиного підходу до складу, класифікації та формування витрат, пов'язаних із якістю продукції. Коли ми говоримо про витрати, пов'язані з якістю продукції, необхідно зазначити, що це витрати на забезпечення якості продукції та витрати на її покращення. Адже необхідність безперервного покращення якості продукції обумовлена вимогами об'єктивних економічних законів ринкової економіки.

Варто зауважити, що частка витрат на якість у загальних витратах виробничих підприємств, а також підприємств, які надають послуги є значною, а отже існує об'єктивна необхідність їх обліку, аналізу та оцінювання на рівні з іншими витратами підприємства.

За дослідженнями зарубіжних економістів витрати, пов'язані з якістю продукції на підприємствах складають від 20% до 40% від товарообороту [3, с. 4.2].

Аналізуючи підходи науковців до визначення поняття «витрати, пов'язані з якістю продукції», можна зазначити, що здебільшого таке визначення є наведенням класифікації даних витрат. Вперше концепція витрат, пов'язаних з якістю продукції, була описана Армандом Фейгенбаумом у 1956 році. Всесвітньо відомий фахівець в галузі управління витратами на якість поділяє їх на превентивні витрати, витрати на оцінку якості, втрати від внутрішнього браку та втрати від зовнішнього браку [4].

Відповідний перелік витрат є узагальненим та може застосовуватись на підприємствах різних галузей. Їх поділ на категорії є умовним, оскільки кожне підприємство створює власний внутрішній перелік витрат, пов'язаних з якістю продукції. Надзвичайно важливим при визначенні та обліку витрат на якість є уникнення дублювання одних і тих самих статей витрат, адже виокремлення таких витрат з поміж інших є досить складним та трудомістким процесом.

Визначення та чіткий облік витрат у системі управління якістю є надзвичайно важливим, оскільки, він дає змогу не тільки отримати ефективний інструмент для прийняття управлінських рішень, а й досягти основну мету будь-якого суб'єкта господарювання – висока якість продукції при раціональному використанні ресурсів та отримання максимально можливого прибутку.

Велика кількість підходів до класифікації витрат на якість серед вітчизняних науковців пояснюється, перш за все, особливостями діяльності підприємств тої чи іншої галузі та, як наслідок, необхідністю пристосування основних класифікаційних ознак до різних виробничих процесів.

Проте, з іншого боку, відсутність нормативно закріпленої класифікації витрат, пов'язаних із забезпеченням якості продукції є одним з основних стримуючих факторів, що ускладнює налагодження на вітчизняних підприємствах ефективної системи формування, контролю, аналізу та оцінки відповідних витрат.

Отже, підсумовуючи вище наведене, варто зауважити, що основними перепонами на шляху до впровадження на вітчизняних підприємствах чіткого та ефективного обліку і аналізу витрат, пов'язаних із забезпеченням якості продукції та послуг є наступні:

- відповідно до стандартів ISO серії 9000, на відповідність яким здійснюється сертифікація систем управління якістю, формування витрат на якість є необов'язковим та може здійснюватись на розсуд керівництва підприємства;

- відсутність нормативно закріпленої класифікації витрат, пов'язаних із забезпеченням якості продукції;

- труднощі, пов'язані з визначенням та обліком витрат на якість, а саме уникнення дублювання одних і тих самих статей витрат;

- трудомісткість процесу обліку витрат на якість.

Список використаних джерел:

1. Military Specification (MIL-Q-9858A) Quality Program Requirements [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.quality-control-plan.com/mil-q-9858-spec.htm>
2. ISO 9004 «Quality management and quality system elements – Guidelines», 1987. – 6 р.
3. Gryna F.M. «Quality Costs» in Juran J.M.&Gryna F.M. Juran's Quality Control Handbook. 4th Edition. – New York: McGraw-Hill, 1988. – P. 4.2.
4. Feigenbaum Armand V. Total Quality Control / A.V. Feigenbaum // Harvard Business Review. – № 34 (6), November–December 1956. – P. 93-101.